

RELEVANT MISJONSFORSTÅELSE — RELEVANT MISJONSFORSKNING

Bengt Sundkler 60 år

av

OLAV GUTTORM MYKLEBUST

I

Hvilke tendenser og aksentueringer er det som gjør seg gjeldende i den kristne verdensmisjon idag, sammenliknet med tidligere tiders bestrebelse på å virkeliggjøre det apostoliske oppdrag: å forkynne evangeliet i hele verden, blant alle folkeslag?

Før vi svarer på dette spørsmål må det først sies noen ord om forandringen av *vilkårene* for og *rammen* om det vi tradisjonelt forstår med «misjon», i og med det vesterlandske verdensveldes sammenbrudd og fremveksten av de nye, selvstendige stater i Asia og Afrika. Den hvite mann vil nok i kraft av sin videnskap og teknikk fortsatt øve en bestemmende innflytelse på verdensutviklingen, men han er ikke lenger den selvfølgelige og suverene leder av denne.

Det er undergangen av en av de stolteste epoker i verdenshistorien vi er vidne til idag, — enten vi opererer med et perspektiv på 500 år (Vasco da Gama-æraen) eller på 1500 år (den konstantinske tidsalder), kommer i denne sammenheng ut på ett. Menneskelig eksistens betyr idag deltagelse i et verdensfelleskap, en verdenskultur, — en livsform av universell karakter. Den nye epoke vi er gått inn i, er en epoke hvor for første gang menneskeslekten som helhet er trukket inn i den historiske prosess, hvor for første gang det historiske hendelsesforløp har global gyldighet.

Så meget om vilkår og ramme. Når det gjelder *misjonsvirksomheten selv*, er den avgjørende kjensgjerning forskyvningen av tyngdepunktet fra vesterlandsk ledelse til stedeget initiativ

og ansvar, i og med fremveksten av de unge kirker i Asia og Afrika samt Latin Amerika (som imidlertid av flere grunner kommer i en særstilling). Denne forskyvning, denne fremvekst, har skjedd parallelt med og i nøye sammenheng med forandringene på det politiske, sosiale og kulturelle område, men skyldes også en bevisst målsetning hos misjonene selv. I likhet med de nye stater er også de unge kirker stedeagne, selvstendige størrelser, — de har slått rot i den lokale jord og står i et dialogforhold til det lokale miljø, og de har frigjort seg fra formynderskaps-situasjonen og er fra nå av alene om å ta avgjørelsene.

Det er i dagens situasjon av den største betydning at de unge kirker respekteres som selvstendige kirker, selv om de fortsatt er avhengige av økonomisk og annen hjelp fra misjonsselskapene i Vesten. De unge kirker må betraktes og behandles, ikke som datterkirker, men som søsterkirker, dvs. som kirker som har full frihet til å lede arbeidet, disponere midlene, gå inn for nye arbeidsformer, knytte de konfesjonelle og ekumeniske forbindelser de ønsker, og vedta den kirke- og gudstjeneste-ordning og den formulering av troen og læren som de finner er mest tjenlige for evangeliet ut fra deres «stedeagne» forutsetninger og behov. Denne samarbeids-situasjon innebærer også at misjonen er villig til å lytte til den kritikk de unge kirker gjør gjeldende, f.eks. av de vesterlandske uttrykksformer den kristne tro har fått, og den patriarkalske innstilling som har karakterisert arbeidet.

Så berettiget og gledelig denne utvikling er i seg selv, er den allikevel ikke uten problemer. Bestrebelsene på å plante det kristne budskap i den stedeagne kultur-, samfunns- og religions-sammenheng kan føre — og har også ført — til utglidninger i synkretistisk og/eller nasjonalistisk retning. Alvoret i den utfordring til kirken disse utglidninger innebærer, kan ikke understrekes sterkt nok, — det er intet mindre enn budskapet selv det står om, dets autoritet, integritet, eksklusivitet. På den annen side kan kirken, og også dette finnes det flere eksempler på, ut fra et ønske om å «bevare sin sti ren» isolere seg fra sine omgivelser, — en fare som sannelig ikke er mindre enn den vi nettopp nevnte. Så forståelig den siste tendens er (bl.a. på bakgrunn

av den minoritets-situasjon de fleste unge kirker befinner seg i), må den ikke desto mindre bestemt avvises. En kirke som blir opptatt av seg selv og stenger seg inne i seg selv, har ingen fremtid.

Den kristningsprosess som er satt i gang i Asia og Afrika, og som har fått de store dimensjoner den vitterlig har fått, er så meget mer bemerkelsesverdig som det parallelt med denne har gått en bevegelse i motsatt retning i den vestlige verden. Vi sikter selvfølgelig til sekulariseringen, en bevegelse som innebærer at det store flertall av mennesker i de områder vi til nå har kalt «kristenheten», ikke har et personlig forhold til kristendommen, selv om de — jfr. statskirkene på det europeiske kontinent — ikke sier opp sitt kirkelige medlemskap. De åndsverdier kirken står for, synes ikke å interessere dem, enn si engasjere dem.

Vårt liv blir idag — individuelt og kollektivt — bestemt, ikke av religionen, men av videnskap og teknikk. Videnskapen, skriver C. F. von Weizäcker, den verdenskjente fysiker og filosof, har i stor utstrekning tatt religionens plass. Enten han vil det eller ikke, er videnskapsmannen tvunget til å utøve de funksjoner som hittil har vært forbeholdt presten. Den nye situasjon, slik vi her har skissert den, medfører nødvendigheten av en ny gjennomtenkning av hva det vil si å være misjonerende kirke, eller tydeligere uttrykt: hva det vil si å virkeliggjøre det uforanderlige oppdrag i en verden som karakteriseres nettopp av forandring, ja, omveltning. At en slik ny gjennomtenkning er i gang, er alle som har satt seg inn i det som skjer i den kristne verdensmisjon idag, klar over. Men spørsmålet er om misjonsvennene i alminnelighet og misjonslederne i særdeleshet for alvor har begynt å tenke i den nye tids kategorier, og om de på dette grunnlag har funnet frem til et nytt mønster for virksomheten.

Det er å frykte at den geografiske forståelse av misjonen som verdensmisjonsmøtet i Edinburgh i 1910 var et slikt overbevisende uttrykk for, er den herskende også idag: inndelingen av verden i to områder, nemlig det kristne Europa/Amerika og det ikke-kristne Asia/Afrika, i kraft av sin kristne, resp. ikke-kristne karakter henholdsvis misjonens operasjonsbase og misjo-

nens operasjonsfelt. Det er videre å frykte at man går inn for, og det endog bevisst, å opprettholde arbeidsformer som ble til i en helt annen tid og under helt andre forhold, til tross for at det som trenges, er nye strukturer, strukturer preget av bevegelse og tilpasning.

Det er på ingen måte slik at misjonens tid er forbi. Det må tvert imot sies at den kjensgjerning at Kristi kirke er blitt en verdensvid virkelighet, innebærer både et sterkere kall til kristen innsats blant folkene og langt større muligheter til virkeliggjørelse av dette. Kristi kirke står idag i en misjonssituasjon i alle land, over hele jorden. Det er ett oppdrag det dreier seg om i én verden – *det ene oppdrag i den ene verden.*

Og det er i siste instans også én kirke – *den ene kirke* – det dreier seg om. Hva annet er vel kirken enn det Guds folk som har fått seg budskapet betrodd, og som er begynnelsen til og manifestasjonen av den nye menneskehet i Kristus? Den ekumeniske dimensjon er et vesentlig trekk i kirkens liv, og det er av avgjørende betydning at denne dimensjon kommer klart til uttrykk i virksomheten «hjemme» og «ute». Misjonen må bli forstått og praktisert som det den er: en forpliktelse kirkene er felles om, uten hensyn til geografisk eller sosiologisk situasjon. Misjon er ikke først og fremst utbredelse av evangeliet fra ett land til et annet, men videreføring av budskapet fra kirken til verden, – uansett politisk, sosial, kulturell eller religiøs sammenheng. Misjon er Guds folk i virksomhet for evangeliet hvor som helst dette folk finnes. Misjon er kirken i funksjon med sikte på dem som er nær ved så vel som dem som er langt borte.

Det er kirkens oppgave – over alt og til enhver tid – å bære frem «det kristne budskap i en ikke-kristen verden». Slik må det nødvendigvis være, dels fordi et samfunn eller folk hvor en kristen tradisjon er skapt, alltid påny og påny må møte evangeliets innbydelse og utfordring om denne tradisjon ikke skal visne og dø, dels fordi det alltid vil finnes samfunn eller folk som ennå ikke har hørt budskapet eller i hvert fall ikke fått det forkynt for seg på en slik måte at det er blitt forstått og mottatt. Dette svarer til den situasjon som åpenbart Det nye testamente regner med,

nemlig den situasjon som beherskes, ikke av den territoriale motsetning: kristenhet — misjonsmark, men av den åndelige motsetning: kirke — verden, dvs. Kristi kirke som samlingen av de mange små og store kirker eller menigheter spredt utover jorden som kontakt- og gjennombruddspunkter for det Bibelen kaller «den kommende verdens krefter». Kristus er kirkens og dermed også misjonens Herre. Men han er også verdens og historiens Herre. I ham når både universet og det enkelte menneske sin bestemmelse.

II

Hensikten med den skisse vi har levert, er å sette i relieff den videnskapelige bragd *Bengt Sundkler* har øvet, — og som vi nå vil si litt om.

Det største ved denne bragd, slik vi vurderer den, er den *aggiornamento* han med slik kraft og konsekvens, og med slik enestående dyktighet, har gjennomført i misjonsforskningen, med bevisst konsentrasjon om de nye spørsmålsstillinger den kopernikanske revolusjon i misjonen — for å bruke Hendrik Kraemers uttrykk — har ført med seg.

Det er symptomatisk at den tiltredelsesforelesning Sundkler holdt for tyve år siden som professor i kirkehistorie med misjons-historie ved Uppsala Universitet, hadde som tema «Teologien og de unge kirkene». Misjonskirkenes eksistens og innsats, hevdet han, utgjør den nye dimensjon og en fornyende eleksir i kirkens gamle historie og i den teologiske forskning. I de unge kirkers problematikk er det kirkehistoriens gamle grunnproblemer som aktualiseres, men med nye fortegn under nye stjernebilder.

Sin overbevisning om at den aktuelle misjonsvirkelighet i allminnelighet og de unge kirkene i særdeleshet må være misjonsforskningens primære anliggende, gav Sundkler et par år senere en mer fullstendig fremstilling av og begrunnelse for i skriftet «Missionsforskningens arbeidsoppgifter». Her heter det bl.a.:

«Vi hävdar här att missionsforskningens viktigaste och rikaste arbetsuppgift nu är *själva missionssituationen, själva kontaktytan*

mellan hedendomen och det kristna budskapet, kontakt- och konfliktfältet mellom hednisktt samhälle, sed och tro och den unga kristna församlingen och kyrkan samt arten av det trons liv som leves i de kristna församlingarna och den unga kyrkan därute. Vi är djärva nog att göra gällande: detta är icke mindre vetenskapligt legitimt eller betydelsesfullt än andra intressesfärer. Missionsforskningen har därute i Tanganjika eller Kongo, Assam eller Sumatra det ädlaste laboratorium som finns.»

Misjonsforskningen, fremholder Sundkler i dette skrift som tross sitt beskjedne sidetall står sentralt i hans produksjon, må også internasjonalt bevisst siktes inn nettopp på misjonskirken som helhet, dvs. dens relasjoner til det hedenske samfunn og til kolonipolitikken (idag: den stedegne, selvstendige stat!), men først og fremst til den unge kirkes eget liv og indre problematikk. Det må imidlertid ikke bli noe snevert, noe nasjonalt eller provinsielt over dette studium. Det er intet mindre enn en universell kirkehistorie det dreier seg om. Det er viktig og det er riktig at dette helhetsperspektiv får slå gjennom også av den grunn at i misjonssituasjonen, i den unge kirken, hele kirkehistorien utfolder seg, og det både vertikalt og horisontalt.

I og med de unge kirkene har teologien fått et nytt og verdifullt materiale å arbeide med. De forskjellige teologiske disipliner har meget å lære av misjonsvirksomheten og misjonsvidenskapen. Sundkler slutter sitt skrift med disse ord:

«Det kan till sist hävdas att missionen ställer teologien inför frågan, om inte i dag, i Väst och Øst, dess angelägnaste uppgift är att bli *missionsteologi*: en teologi, som vet sig ställd i en hednisk värld med uppgiften att översätta Evangeliets frälsningsord.»

Det program tiltredelsesforelesningen og skriftet om misjonsforskningens arbeidsoppgaver risser opp, har Sundkler på en forbilledlig måte selv realisert gjennom sitt forfatterskap. Vi tenker på den fortrinlige studie «Ung kyrka i Tanganjika» og de store undersøkelser «Bantu Prophets in South Africa» (de uavhengige, afrikanske kirker og sekter), «Church of South India» (enhetsbevegelsen frem til grunnleggelsen i 1947) og «The Christian Ministry in Africa», men også en rekke mindre av-

handlinger, i festskrifter, tidsskrifter og andre publikasjoner, om tilsvarende emner: «Lokalt och regionalt i afrikansk kyrko-historia», «Response and Resistance to the Gospel in a Zulu Congregation», «Afrika mellan gårdag och morgondag», «Kristi kyrka i nytt Afrika», «Den sydindiska kyrkounionen såsom kyrkohistoriskt problem», «De underutvecklade länderna och missionen» og «En värld och den Ende» (for bare å nevne noen få, men karakteristiske titler).

Av Sundklers tallrike artikler i Svensk Missionstidskrift, som under hans redaksjon er blitt et fornemt og levende organ, må særskilt nevnes «Missionens idégivare», med den fine analyse av de to banebrytere for den nye misjonstenkning: Hendrik Kraemer og Walter Freytag. Men Sundkler selv hører hjemme i dette selskap. Også han har vært en idégiver, en banebryter, — og det ikke bare på de områder som er nevnt ovenfor. Allerede så tidlig som i 1937 utga han sin berømte avhandling — skrevet på fransk — om «Jesus og hedningene», hvor nye, insiterende synspunkter på spørsmålet om misjonens bibelske grunnlag gjøres gjeldende. Hva han skylder sin lærer i nytestamentlig teologi, nordmannen Anton Fridrichsen (som i en årrekke var professor i Uppsala) har han gitt uttrykk for i forordet til de misjonsstudier av Fridrichsen han har redigert og utgitt under tittelen «Den nedbrutna skiljemuren». Ut fra sin sentrale forankring i den bibelske åpenbaringsvirkelighet har Sundkler behandlet bl. a. forholdet mellom evangeliet og religionene, et problem som han karakteriserer som «själva centralproblemet» i misjonen. En kortfattet, men instruktiv og engasjerende fremstilling av misjonsteologien har vår forsker gitt i det første hovedavsnitt av boken «Missionens värld», — de øvrige hovedavsnitt gir dels en oversikt over den aktuelle situasjon, dels et riss av den historiske bakgrunn for denne.

Misjonshistorien, ja! Også denne har Sundkler viet stor oppmerksomhet. Vi sier «misjonshistorien», men en riktigere betegnelse er nok «misjonsdimensjonen i kirkehistorien». Kirke er misjon, og misjon er kirke, — slik det presenteres for oss bl.a. i artikkelen «Kyrka — mission — kyrka» (i festskriftet til Bo

Giertz). *Misjonshistorikeren* Sundkler lærer vi å kjenne først og fremst gjennom doktoravhandlingen fra 1937 om «Svenska Missionsällskapet 1835–1876» – en monumental undersøkelse, i enhver henseende. Av det helt store format er også Söderblom-biografien som kom ut ifjor (jfr. anmeldelsen i dette nr. av NOTM).

Det er meget mer som kunne ha vært nevnt. Vi sikter til Sundklers fremragende ledelse av Svenska Institutet för Missionsforskning, med bl. a. utgivelse av en videnskapelig skriftserie av høyeste standard, – og den innsats han har gjort som *praktiker*: som misjonær i Syd Afrika og Øst Afrika, som forskningssekretær i Det internasjonale misjonsråd, som biskop i Bukoba (Tanzania), som misjonsleder i svensk og internasjonal sammenheng osv. Men alt dette må vi la ligge.

Vi sier Sunkler en varm takk for den inspirasjon han har vært også for Norge, – gjennom de vyer han har åpnet for, og gjennom de verdier han har gjort oss delaktige i. Og vi ønsker ham av hjertet fortsatt mange rike arbeidsår i misjonsforskningens tjeneste!